

Olav Anton Thommessen

Veslemøy synsk

Edvard Grieg (1843–1907) the national romantic and Olav Anton Thommessen (1946–) the modernist come together here in the tale of *Haugtussa* and her life, her love and her path through the Underworld to redemption. The story of *Veslemøy* – or *Haugtussa* – has literary parallels to Dante's *Divina Commedia* and Pushkin's *Eugene Onegin*, and is one of the greatest works of Norwegian literature. Thommessen has helped himself to many of Grieg's compositions: From *Norwegian Folk Songs*, *Peasant Dances*, his chamber music and several of the lyrical pieces; adapting it, extending it, deleting it and following it through in a way that contribute to the scope of Garborg's poetry.

Med Grieg som nasjonalromantiker og Thommessen som modernist, forenes de i historien om *Haugtussa* og hennes liv, kjærlighet og vei gjennom Helheimen til forløsning. Historien om *Veslemøy* – eller *Haugtussa* – har i litteraturen paralleller til Dantes *Guddommelige komedie* og Pusjkins *Jevgenij Onegin*, og er et av de største diktverkene i norsk litteratur. Thommessen har forsynt seg fritt av Griegs komposisjoner: Fra *Norske Folkeviser*, *Slåtter*, kammermusikken og flere av de lyriske stykkene. Alt dette har han spunnet videre på med bearbejdelser, utvidelser, strykninger og gjennomføringer som tjener Garborgs diktverk.

Marianne Beate Kielland, mezzo soprano
Nils Anders Mortensen, piano

Recorded in DXD 24/352.8kHz ■ 5.1 DTS HD MA 24/192kHz ■ 2.0 LPCM 24/192kHz +mShuttle

Exclusive Pure Audio Blu-ray
2 x hybrid SACD included

EAN13: 7041888515920

2L⁷⁸

2L-078-SABD made in Norway 20©11 Lindberg Lyd AS

GRIEG

Thommessen

Veslemøy synsk

Olav Anton Thommessen

Veslemøy synsk

CD1	BD	time	track
01	01	2:51	Prolog
02	02	1:17	Snøen fell
03	03	4:21	Han Helge Håland kom seg til Holmesylt
04	04	4:07	Tung ligg svevn yvi land og strand
05	05	2:29	Fyrivarsel
06	06	2:09	Ho gamlemor snur på rokken sin
07	07	2:46	Veslemøy
08	08	1:16	Eg såg inn i den andre verdi
09	09	1:36	No må eg sjå
10	10	3:19	Å hau og hei
11	11	1:44	I slåtten
12	12	0:45	Ja tenk um eg råka den guten snilde
13	13	4:19	Dømd
14	14	5:00	Dei vil ta henne
15	15	1:06	Det er so vondt um natti
16	16	3:07	Å nei, for himil rein og klår
17	17	0:47	Å visste du, kor eg lengtar her
18	18	1:03	Blåbærli
19	19	3:59	Møte
20	20	2:37	Elsk
21	21	2:00	Å kyri mi vene

22	22	2:15	Vond dag
23	23	5:40	Ved Gjætle-Bekken
24	24	2:17	Du skal kje gråte for din gut deg sveik

CD2	BD	time	track
01	25	2:49	På Skare-kula
02	26	2:13	Fram danser den Haugkall fager og blå
03	27	0:42	Men vil du vita den guten blid
04	28	0:58	Som steinen stend ho i gryet kaldt
05	29	2:45	Høgt hoppar den Haugmann på nakne sva
06	30	3:03	Den store strid
07	31	1:52	Veslemøy trøytnar i tunge kav
08	32	1:46	Den lange vinter lakkar
09	33	4:19	Våt heng den tunge luftti
10	34	2:16	No glid dei og sig dei
11	35	1:48	Brui stig dei den høge
12	36	2:50	Veslemøy tagna i bljuge skam
13	37	4:13	Kva er det for naud som jamrar her
14	38	3:20	Skalden
15	39	5:23	Kadens
16	40	2:23	Der maggar seg Mammon
17	41	1:38	Nivlheim
18	42	5:55	Det er vonløyse-gråt
19	43	2:09	Upprørar er du!
20	44	3:12	Uppveg
21	45	5:04	Vis-møy

Marianne Beate Kielland, mezzo soprano / Nils Anders Mortensen, piano
Text: Arne Garborg (1851–1924)
Text selection: Guri Egge / Håkon Austbø / Olav Anton Thommessen
Music: Edvard Grieg (1843–1907) / Olav Anton Thommessen (1946–)

Marianne Beate Kielland about *Veslemøy synsk*:

It was in the summer of 2007 that Nils Anders Mortensen and I first heard that Olav Anton Thommessen was engaged on a "new" version of *Haugtussa*. It sounded like a fascinating project, and we asked to be sent the score when it was finished. When we received the score about a year later we could discern the dimensions of the work. Not just the challenges to the performer in dealing with a highly complex piano score, and a demanding vocal part, in terms of both range and stamina, but, more important, the challenges and achievements of the work's creators; the monumental task performed by Guri Egge, Håkon Austbø and Olav Anton Thommessen on the text, and particularly Thommessen's work on the compositional level.

In the initial phase of rehearsal we were hesitant. Would Nils be able to memorise the work? And not least – would I be able to deliver all that the work demanded of me – in terms of challenges in both the top and bottom registers, *sprechgesang* and recitation? I started by asking Thommessen to find alternative solutions at 6-7 places in the work and he duly transposed down in the difficult passages. Listeners following the original score will therefore discover certain deviations from the written notes.

Then we started work on the text. We all know Garborg's *Haugtussa* (literally, "The Fairy Maid from Underhill") by name. And many of us think we know what it is about too, particularly through Grieg's songs (*Haugtussasanger*). But Grieg's version in eight songs really only deals with the love story between *Veslemøy* and Jon. And after having sat down to read *Haugtussa* itself, I realised that it is not primarily about love. No, for me this is a work about a woman's supernatural gifts, and her struggle to deal with these in her life. Grieg touches on a central point in the work by emphasising the love story, but he by no means provides an overview over *Haugtussa's* textual essence.

But my encounter with *I Helheim* (In the Underworld) presented even greater surprises and emotional experiences. Perhaps it was the shortcomings of my Norwegian teaching at school – or my own inability to absorb. But I had no idea that Norwegian literature included a literary work of such proportions, bearing obvious comparison with Dante's *Divina Commedia* and similar works, and that it is her journey through the Underworld and, briefly, Heaven on her way back to earth that finally liberates *Veslemøy* from her supernatural afflictions: "Willingly she lives; gladly she will die; until *Vismøy* (the wise maid) has become *Veslemøy*". Perhaps Garborg intended the work chiefly as a critique of contemporary society. Whatever the case, he described the work in his diary as an attempt "to achieve a view of life which, without theology and bigotry, could render the wholeness, vitality and freshness found in popular belief, a necessary foundation if we are to expect a Norwegian future".

Rehearsing *Veslemøy synsk* thus consisted not only of the piece itself, but also of working with the entire textual material – to grasp the essence and dimensions of Garborg's text.

Apart from textual work, preparations chiefly concerned rehearsing the melodic material in conjunction with the text. Those who are familiar with Grieg's music are in for some eye-openers as they listen through the work. Naturally, Thommessen uses Grieg's *Haugtussasanger*, but in addition there is an extensive use of instrumental pieces: like the violin sonatas, the piano concerto, the ballad and many lyrical pieces. In recognising Grieg's music, the listener will be surprised by Thommessen's small variations on Grieg's work. Often these variations function very well, emphasising textual points to a greater extent than Grieg's original score does. In rehearsing the work, and particularly in performing and recording it, it has been important to dispose of references to Grieg's music and rather to transform the familiar melodic material to what is surely Thommessen's purpose: to underline the text and the action. Every note is carefully chosen for each part of the text.

Veslemøy synsk is, of course, not Grieg's work, but Thommessen's. That is perhaps easy to forget in the "world of Grieg" that the work presents, and, on the other hand, it indicates how felicitous Thommessen has been in his creation of this work. While emerging at regular intervals as composer, he leaves greater space for Grieg and Garborg.

As the reader will have noticed, I think *Veslemøy synsk* is a fantastic work which deserves a great deal of attention – and also, not least, to be widely performed.

Some comments to linguistic aspects of the text: Firstly, I have consistently tried to use Garborg's original text rather than what Grieg wrote in his score in *Haugtussasanger*. In addition, those following the text closely will notice some divergence between the written and sung text.

Olav Anton Thommessen about *Veslemøy synsk*:

Arne Garborg's cycle of poems *Haugtussa* is one of the crown jewels of European literature. But few are aware of its greatness. This is because the work is untranslatable, so the poems are reserved for Norwegian's own little linguistic domain. *Haugtussa* is a gift to those who understand Norwegian. With its echoes of such medieval literature as the visionary poem *Draumkvædet* and the poetic Edda's *Háttamál*, its echoes of such European narrative poems as Dante's *Divina Commedia* and Pushkin's *Eugene Onegin*, *Haugtussa's* position is unique in the incredible scope of the work and its terrifying depiction of loss, depression and deliverance.

At one level, *Haugtussa* is a realistic account of the fate of a woman Garborg knew from childhood, a fate he pondered over. Had his father betrayed Gislaug, as Jon does in the poem? Her mental state was precarious to start with, and betrayal sent her into a giddy depression full of all manner of terrors. Eventually she emerges from her own nightmare, and finally she becomes “the wise maid” who assists others around her who are in need of help.

But what of Edvard Grieg’s artistic reaction to this poetic abundance? He cuts to the chase and reduces the action so that it ends up resembling Schumann / Heine’s *Dichterliebe*. Most of the supernatural is cut and we are left with an ordinary love story, ending in betrayal and loss. Just like Pushkin’s wonderful Tatiana, Veslemøy has to accept living without true love. But there is so much more to *Haugtussa* than this story.

It seems likely that Grieg had certain hang-ups about the great writers he cooperated with. I think he had trouble reducing other people’s texts and adapting them to his own compositional vision. After all, why didn’t he transform *Peer Gynt* into a dramatic symphony, instead of leaving this to conductor Per Dreier, 70 years after his death?

Haugtussa was probably planned as something larger than the eight songs that constitute the song cycle today. There are eight unused songs that were removed from the final version written in 1898. In addition there are a number of unfinished sketches of yet more material that he gave up on.

I have been able to look at all this material and edit and repair Grieg’s attempts. What is more, I have helped myself to many of Grieg’s compositions: From *Slätter* (Norwegian Peasant Dances, Op. 72), *Norske Folkeviser* (Norwegian Folk Songs, op. 66), his chamber music and several of the lyrical pieces. I have elaborated on all this; adapting it, extending it, deleting it and following it through in a way that I hope has contributed to the scope of the work. We (Olav Anton Thommessen, Håkon Austbø and Guri Egge) have reduced the text from the original 309 pages to approx. 30. The aim is to follow Veslemøy’s fate from disturbed youth to lovesick young woman. Finally we follow her into the psychosis that constitutes the Underworld sequences of the poem cycle. Grieg had enough material to complete a larger work based on the cycle; I have just taken the liberty of doing the work for him.

Track 1 starts with an introductory poem where the poet eulogises nature, where all supernatural things reside. The poem finishes with the singing of a lark, heralding the arrival of spring. Thus the poem anticipates the course of the whole work: when we have managed to get through the mournful darkness (of winter), there will be lighter, easier times, just as Veslemøy will find deliverance when she has been through her difficulties.

Track 2 leads us straight into the action. A light snow is falling and we meet Veslemøy going about her daily work on the farm. At the same time, gnomes are hiding round the corner. Per and Maren come from the neighbouring farm – they want to be told stories. The story is told in **track 3**: Helge Håland was visiting a neighbouring farm, but on his way home he was bewitched. Waking up in the middle of the dark forest he sees a magnificent farmhouse. He is received well and treated like a prince. When the beautiful daughter of the house comes, he is offered her hand in marriage. The wedding is held that very evening, but when they are going to bed, he notices her tail – she is a hulder (a mischievous wood nymph). He cries out and everything goes black. He regains consciousness in the forest, but when he meets the hulder again, she says: “You could have saved yourself and me.”

Track 4: Here we learn of Veslemøy’s supernatural gifts for the first time. She is lying in her bunk when she hears singing outside. Grieg uses this as his first song in the cycle: *Det syng* (There is singing). “If you know the dream and the song, you will hide the notes within you. O my darling! You are to live with me. Under Blåhaugen (the Blue Hill) you will turn your silver spinning wheel.”

Track 5: Veslemøy lies sleeping and in a dream she sees her dead sister standing next to her bunk. She is holding a chalice and tells Veslemøy that she must empty it. The road is dark and slippery, but the morning brings light after a difficult night.

Track 6: Her old mother is spinning, but feels a restlessness in her bones – is there something in the wind this evening? The spinning wheel stops, she hears footsteps and smothered breathing. Suddenly the door flies open and Veslemøy tumbles in, confused. A description of Veslemøy follows in **track 7**: She is dark and slim with deep grey eyes. There is a peace about her – as if of sleep. She is trembling, slight and fragile, but also beautiful and young. In **track 8** she tells that she has looked into the Other World. She will not die herself, but her uncle is going to die that evening.

The text recounted in **track 9** is central: Veslemøy is able to see wraiths, trolls and ghosts, but would rather have this ability than go through life deaf and blind, unable to distinguish truth from untruth. Veslemøy chooses here to live within the supernatural rather than be rid of her visionary gifts.

In **track 10** there is a Christmas party and the young people are dancing. Veslemøy, watching from a corner, notices trolls mixing with the people. Suddenly there is a haugkall (barrow wight) among the dancers. He proposes to Veslemøy: “Come with me and live under the hill”. But when he is about to kiss her, he has the mouth of a rat! Veslemøy feels a longing – will she never meet a handsome man!

Track 11 tells of haymaking. May the weather bring sun and wind so that the hay can be brought in. And in **track 12** Veslemøy hopes to meet a kind boy who won't just laugh at her. On the other hand – even if a boy looks kind, he'll be a troll as soon as he's grown up ...

Track 13: It's autumn. Veslemøy is hurrying home with the sheep, but on the riverbank she meets an old man. His weeping and crying turns into a song: Those guilty of betrayal on earth will be excluded from heaven. He himself has forsworn all peace and salvation and will never again find peace of mind. **Track 14** tells of another vision: In the pearly gloss of winter moonlight, she sees dancing women dressed in moonbeams. They nod to her and disappear. Then one Sunday she is on her way to church with her mother. In a ditch she finds a rotten bone and takes it with her. Perhaps it can drive the force of evil from her? At night she lies awake in her bunk listening to the wind. Suddenly a wraith appears. He demands the bone – which is his. But when she tries to return it to him, it is gone. After this, Veslemøy becomes delirious. She sees giants and witches and frightening visions. In **track 15** the story continues: At night she is visited by the dead from the churchyard who accuse her of stealing the bone and disturbing their peace. But she suddenly wakes up – the fever and vision have disappeared this time.

In **track 16** there are intimations of spring and better times ahead. “How happy I am to be so young!” She meets the handsome and playful Jon. He accompanies her up to the mountains with the cows and tells her all about the animals and the landscape around them. They fall in love. **Track 17** describes Veslemøy's longing as she wanders alone in the mountains, tending the herd while she counts the minutes and the hours.

Track 18 is a well known song from Grieg's *Haugtussa* cycle: *Blåbærli* (Blueberry slope). “Look at all the beautiful berries! We must stay here until evening. If the handsome boy comes, he shall have a kiss!” In **track 19** the beautiful girl and the handsome boy meet. The song *Møte* (Meeting) describes how their encounter develops from the first trembling moment until their lips first meet ... And in **track 20** true love speaks: “You are all I think of! If I knew witchcraft I would grow inside you! Morning or evening – you are all I think of.”

Track 21 is a little intermezzo – a cow call. In **track 22** sorrow reappears: she has arranged to

meet Jon the following Sunday, and is counting the days and hours. At the appointed hour he doesn't arrive. She is like a bird with a bleeding wound under her wing and she lies tossing in her sorrow all night. She has lost her sweetheart. **Track 23** tells of Veslemøy sitting by a stream. The stream is so carefree – what is it thinking about on its long journey? She wants to remember, to forget, to sleep ... Suddenly she hears the sound of a harp. A hulder appears in a fair glade. In **track 24** she tells Veslemøy not to grieve. Her sweetheart is full of sorrow, ashamed of his weak character. But the hulder has a brother who wishes the best for her – he seeks her with longing and fine words. When Veslemøy awakens, she has forgotten everything she has known.

Track 25 (CD2: track 1) describes how wraiths, barrow wights, demons, dwarves and other supernatural beings gather to pay tribute to their master. Veslemøy is frightened. She has never before heard such awful singing! And in **track 26 (2)** the Haugkall dances round her. If she joins him in Blåhaugen she will forget everything that has hurt and betrayed her. But she is not tempted. She wants to live where the handsome boy lives. But in **track 27 (3)** the Haugkall tells her that the boy is closeted with his own sweetheart. He is happy and oblivious of the world. Then it all comes back to Veslemøy. In **track 28 (4)** the world withers for Veslemøy and she tells the Haugkall that he can have her. In **track 29 (5)** he bids her follow him so that he can show her his dominion and wise old Gumle. Down they go to meet Gumle. It is a place of dripping wetness and creeping lizards. Gumle delivers her words of wisdom: “You must learn to hate! There will be times of sorrow, full of revenge!” Veslemøy makes the sign of the cross and daylight breaks around her.

Track 30 (6): Veslemøy is mourning. She is drawn to Jon, but realises he can never be hers. Then a creature appears and tells her that if she gives him her costume collar, he will draw all of the hate out of her and give it to Jon's new sweetheart as salt in her food. This will kill her. But Veslemøy refuses: She shall not die! **Track 31 (7):** Veslemøy is delirious and wanders on the witches' heath. She asks the witch to give her a love potion to make Jon fond of her – his true lover! But Veslemøy awakens from this trance too and nothing has happened. Winter is on the wane, but Veslemøy lies ill in bed. In **track 32 (8)** she hears funeral music and thinks it is her own funeral. When Jon rides to his wedding with his bride, he will meet Veslemøy's black coffin on the way. But when the wedding is held, Veslemøy gets out of bed. The sun breaks through the cloud, and she returns to bed where she lies tossing in grief and lamentation.

In **track 33 (9)** supernatural forces try once again to fetch her under the hill. Beautiful women in white linen tell her that if she drinks from the chalice, she will be queen of Blåhaugen and forget all her sorrow. But Veslemøy is adamant: “I would rather be a poor homeless

wanderer than forget my sorrow and my sweetheart! No one else shall have me.” At night her dead sister comes to her. Veslemøy is to follow to Helheim where they will be followed by a sybil. This is the start of the Underworld sequences.

Track 34 (10): On their descent to the Underworld they meet the serpent of Helheim. He hisses venomously and orders the Sybil to turn back. But the Sybil swings her staff and placates the serpent. **Track 35 (11):** They encounter a blue army and are asked: “What mortal dares to come here?” But the Sybil calms them, saying: “Let the road be open for wisdom!” Veslemøy senses the emptiness of Helheim. Endless marshes stretch out, enclosed by a great, empty darkness. This is not a good place to be!

In **track 36 (12)** she sees a young maiden come running, pursued by a knight. He bids her come to his arms, but when she stops, he is afraid. She says that he shall have his way, but the knight cries: “Save me from this horror!” She removes her golden dress, her ears, mouth, teeth, lips and nose. The shroud falls from her to reveal a skeleton dancing before the knight – he faints. Then follows a dispute between a husband and wife. She accuses him of not being fond of her, of being bad-tempered and never giving her a word of thanks for her household labours. He answers that she ruined his life, killed his courage and never cared for all he had done for them. This is what is called love. She wanted to marry into a powerful family; he wanted to increase his wealth. Both had demands, but neither could give from the goodness of their hearts. The lesson that evil is cured by goodness is a hard one for sinners’ souls to learn ...

In **track 37 (13)** Veslemøy has several visions: Seven hundred wise men bear the mark of the Beast because they sought power when they should have been seeking truth. Those who should have achieved the wisdom of old age sit playing with children’s toys because they pursued a topsy-turvy wisdom, saying: “Let us eat and drink well, for tomorrow we die.” Then there are those that sit at the front at school, their large heads wobbling on their thin necks. These are the ones that, while on earth, learned everything, but shut themselves off from life itself with all their books. Then there is a parable we recognise from the Bible: Lazarus and the rich man. But here the story is changed. Lazarus wakes up in Helheim and sees the rich man sitting on Abraham’s lap, and he cries: “Help me! I’m suffering here in Helheim.” But Abraham looks at him and says: “You could have been like the rich man. Why didn’t you go in for stealing more?”

In **track 38 (14)** we meet the bard. He complains that he is forgotten in the world and that nobody mentions his name anymore – he who was once so popular. In this complaint and the piano cadence that follows, we can see a parallel to Grieg’s own complaint that he felt

misunderstood and not as highly regarded as he should have been. After the piano cadence in **track 39 (15)** we finally meet Mammon in **track 40 (16)**. He is large, heavy and ugly. In the world it is now Mammon that rules, and trade is going poorly since everyone is losing and no one is winning. Men poke around in warm entrails and slaughter their poor neighbour in praise of Mammon. Golden thread is spun from human intestines, gold is distilled from human blood, women, men and children are flogged and some sacrifice themselves to Mammon without getting anything in return.

In **track 41 (17)** they arrive in Nivlheim (the Norse “world of mist”). It is cold here, chilled by egotism, and the hopeless weeping of people trapped in slavery can be heard. And **track 42 (18)** continues with the weeping mixing with a river of genocidal blood, in which corpses float. All of them bear the same mark – the mark of the Beast. The Beast has the mane of a lion, the tail of a dragon and two heads: one of a wolf with an imperial crown and one of a fox with a papal tiara. Beneath a high, sharp mountain ridge sits the Master of the Underworld in a gown of frost with a crown of ice on his head. The Sybil reads the inscription on his ring: “Me against you.” The Master asks the Sybil to tell him when the moment has come for him to storm the heavens, to conquer the earth and thereby seize power.

Track 43 (19): The Sybil says: “You are a rebel, a destroyer of life, an anti-God!” Then the Sybil raises her cross and Nivlheim, amid much wailing, sinks into the mist. Helheim is gone, and Veslemøy ascends with her sister and the Sybil.

Their ascent in **track 44 (20)** brings them between morning clouds where they can see redeemed souls in white linen ascending in the glow of morning. The Sybil fades and disappears. We are back in reality. Mother sits spinning and suddenly sees that Veslemøy is awakening after being unconscious for seven days.

Track 45 (21) is called *Vís-Møy* – Wise Maid. One day Veslemøy leaves her bed and sets about her daily work again. She is where she was before, but she exudes a new peace of mind. However, it is difficult for her to forgive the woman that stole Jon. It is first when he dies that she manages to forgive the other woman. The story ends with Veslemøy’s words: “You were the first, and you will be the last. You were my sorrow; I was your bride. Now I own you completely and purely before God.” She can now live happily and die happily. Veslemøy has become the Wise Maid.

Throughout the work we hear constant references to Edvard Grieg's music. Here is a guide to these references:

Track 1:
Op. 66, 5 / op. 66, 4

Track 2:
Sturmwolken op. Posth
Trolltog, op. 54, 3

Track 3:
Ranveig op. 66, 12
Tussebrurefæra op. 72, nr 14
Notturmo op 54, nr 4
Siri Dale op. 66, nr 4
Trolltog op. 54, nr 3

Track 4:
Haugtussa nr. 1 – Det syng

Track 5:
Skisse av Fryvarsrl
Elfentanz op. 12, nr 4

Track 6:
Skisse av Gamlemor ved rokken
Klokkeklang op. 54, nr 6

Track 7:
Haugtussa nr 2 – Veslemøy

Track 9:
Nächtlicher Ritt op. 73, nr 3

Track 10:
Haugelåt op. 72, nr 4
Haugtussa nr 1 – Det syng
Ballade op. 24

Track 11:
EG 152 f – I slåtten

Track 12:
EG 152 g – Veslemøy undrast

Track 13:
Aften på høyfjellet op. 68, nr 4
EG 152 h – Dømd

Track 14:
Bådnlåt op 68, nr 5 / Ballade op. 24

Track 16:
Sommeraften op. 71, nr 2
Skisse av Den snilde guten

Track 17:
EG 152 j – Veslemøy lengtar

Track 18:
Haugtussa nr 3 – Blåbærli

Track 19:
Haugtussa nr 4 – Møte

Track 20:
Haugtussa nr 5 – Elsk
Haugtussa nr 6 – Killingdansen

Track 21:
EG 152 L – Ku-Lok

Track 22:
Haugtussa nr 7 – Vond dag

Track 23:
Haugtussa nr 8 – Ved Gjøtje-Bekken

Track 24:
Forbi op. 71, nr 6

Track 25 (CD2: track 1):
Sturmwolken
Haugtussa nr 5 – Killingdansen

Track 26 (2):
Siev
Haugtussa nr 1 – Det syng
Haugtussa nr 7 – Vond dag

Track 27 (3):
Haugtussa nr 1 – Det syng

Track 28 (4):
Haugtussa nr 7 – Vond dag

Track 29 (5):
Du gamla du fria
(The Swedish National Anthem)
Klokkeklang

Track 30 (6):
Haugtussa nr 7 – Vond dag

Track 31 (7):
Ballade op. 24
Sonate op. 45

Track 32 (8):
Fiolinsonate op. 45

Track 34 (10):
Solfager og Ormekongen, op. 17

Track 35 (11):
Takk, op. 62, nr 2
Sylphide, op. 62, nr 1

Track 36 (12):
Stabbelåtten, op 17
Gibøens bruremarsj op. 72, nr 1

Track 37 (13):
Emsom vandrør op. 43, nr 2
Gangar op. 54, nr 2

Track 38 (14):
Tungsinn op. 65, nr. 3

Track 39 (15):
Melancholie op. 47, nr. 5
Klaverkonsert op. 16
Røtnamsknut op. 72, nr 7

Track 41 (17):
Trolltog op. 54, nr 3
Bryllupsdag på Trollhaugen op. 65, nr. 6

Track 42 (18):
Sonate op. 7, nr 2
Knut Luråsens II op. 72, nr 11
Bruremarsj op. 72, nr 3
Trolltog, op. 54, nr 3
Småtroll, op 71, nr 3

Track 43 (19):
Sturmwolken

Track 44 (20):
Hemmelighet op. 57, nr 4
Ved rokken
Sonate op. 13, nr 2

Track 45 (21):
Sonate op. 13, nr 3
Haugtussa nr 7 – Vond dag
Haugtussa nr 4 – Møte
Ved Rondane, op. 33
Haugtussa nr 1 – Det syng

Marianne Beate Kielland and Nils Anders Mortensen both live in northern Norway and are shining examples of the fact that it is possible to live outside the main centres and still make a living as freelancers at the highest level.

They collaborated for the first time in 2003 and have since given concerts together all over Norway, in Estonia and in Finland. Several recordings, festival appearances and a concert tour in Russia are in the pipeline.

Marianne Beate Kielland grew up near Hamar and has her training from the Norwegian Academy of Music. Today she is considered one of Scandinavia's leading singers and has toured extensively all over Europe, as well as visiting Japan and the USA on several occasions. The conductors

she has worked with include: Phillippe Herreweghe, Fabio Biondi, Jordi Savall, Rinaldo Alessandrini, Helmuth Rilling, Masaaki Suzuki, Fabio Bonizzioni, Lars Ulrik Mortensen, Arvid Engegård, Thomas Søndergård, Thomas Dausgaard, Jos van Immerseel, Bruno Weil, Ari Rasilainen, Joshua Rifkin, Manfred Honeck, Iona Brown, Daniel Reuss and Christian Curnyn.

Nils Anders Mortensen was born in Flekkefjord and has studied at the Norwegian Academy of Music, the École Normale in Paris and the Hochschule für Musik und Theater in Hannover. In 1996 he was named “debutant of the year” by the Norwegian Concert Institute. He has won first prize at the Ibla Grand Prize piano competition in Sicily and in 1998 he won the Mozartum Prize in Salzburg. In 2004 he received the Robert Levin Memorial Award during Bergen International Festival.

Both Kielland and Mortensen feature regularly as soloists with Norwegian orchestras and have several radio and television recordings to their credit.

Kielland and Mortensen's chief objective as a duo is to present the Lied genre in a way that captures attention. A single song – or a song cycle – is quite different from an opera, or an oratorio for that matter, and requires a different approach to the text and how to use the strong ties between text and music. Kielland and Mortensen's performances often provide audiences with a new experience of songs they have heard many times before. One journalist writes of one of their concerts: "The concert was an excellent example of how closely music and poetry can be woven together in order to combine into a higher unity... (...) A concert of the highest artistic level, engaging from first to last."

Marianne Beate Kielland og Nils Anders Mortensen er begge bosatt i Nord-Norge, og er lysende eksempler på at det går an å bo utenfor de største sentra, og allikevel livnære seg som frilansere på aller høyeste nivå. De samarbeidet for første gang i 2003, og siden det har de gjort konserter over hele Norge, i Estland og i Finland. Flere plateinnspillinger, festivalopptredener og blant annet turne i Russland står for tur.

Nils Anders Mortensen er født i Flekkefjord og har studert ved Norges musikkhøgskole, Ecole Normale Paris og Hochschule für Musik und Theater Hannover. I 1996 ble han kåret til «årets debutant» av Rikskonsertene, han har vunnet 1. pris i pianokonkurransen Ibla Grand Prize på Sicilia og i 1998 vant han Mozarteum-prisen i Salzburg. I 2004 mottok han Robert Levins minnepris under Festsplillene i Bergen.

Marianne Beate Kielland vokste opp ved Hamar og har sin utdanning fra Norges musikkhøgskole. Hun regnes i dag som en av Skandinavias fremste sangere og har utstrakt konsertvirksomhet i hele Europa, og har også ved flere anledninger gjestet blant annet Japan og USA. Av dirigenter hun har samarbeidet med kan nevnes: Phillippe Herreweghe, Fabio Biondi, Jordi Savall, Rinaldo Alessandrini, Helmuth Rilling, Masaaki Suzuki, Fabio Bonizzioni, Lars Ulrik Mortensen, Arvid Engegård, Thomas Søndergård, Thomas Dausgaard, Jos van Immerseel, Bruno Weil, Ari Rasilainen, Joshua Rifkin, Manfred Honeck, Iona Brown, Daniel Reuss og Christian Curryn.

Både Kielland og Mortensen er hver for seg jevnlig å finne som solister med norske orkestre, og har flere radio- og tv-opptak bak seg.

Det viktigste budskapet til Kielland og Mortensen som duo er å presentere lied-genren på en slik måte at det fanger oppmerksomhet. En enkeltstående sang – eller en sangsyklus – er noe helt annet enn opera eller et oratorium for den saks skyld, og krever en annen tilnærming til teksten og bruk av det nære båndet mellom tekst og musikk. Gjennom Kielland og Mortensens opptredener vil publikum ofte få nye opplevelser av sanger de gjerne har hørt ofte. En journalist skriver fra en av deres konserter: «Konserten var et formidabelt eksempel på hvor tett musikk og poesi kan veves sammen for dermed å gå opp i en høyere enhet. (...) En konsert på høyeste kunstneriske nivå, engasjerende fra først til sist.»

Marianne Beate Kielland om *Veslemøy synsk*:

Det var sommeren 2007 Nils Anders Mortensen og undertegnede første gang fikk vite at Olav Anton Thommessen arbeidet med en "ny" utgave av *Haugtussa*. Verket hørtes fascinerende ut, og vi ba om å få tilsendt partituret når det var ferdig. Da vi fikk partituret i hende omlag et års tid etterpå, kunne vi vagt ane dimensjonene av verket. Ikke bare utøvernes utfordringer i møte med en svært kompleks klaversats, og en krevende (både tessituramessig og utholdenhetsmessig) vokalstemme, men i stor grad skaperne av dette verkets utfordringer og prestasjoner; det monumentale arbeidet som ble utført av Guri Egge, Håkon Austbø og Olav Anton Thommessen på tekstsiden, og i særdeleshet Thommessens arbeid på det kompositoriske plan.

Vi nølte noe i oppstartsfasen av innstuderingen. Var det mulig for Nils å øve inn verket? Og ikke minst – var det mulig for meg å gjøre alt verket krevde – både av høydeutfordringer, dybdeutfordringer, sproggesang og resitasjon? Jeg startet med å be Thommessen finne alternative løsninger på 6-7 steder i verket, og han transponerte villig ned de problematiske stedene. Derfor vil en lytter som følger originalpartituret kunne finne enkelte avvik fra det noterte.

Så startet tekstarbeidet. Vi kjenner alle Garborgs *Haugtussa* ved navn. Og mange av oss tror nok vi vet hva den handler om også, kanskje spesielt gjennom Griegs *Haugtussasanger*. Men Griegs åtte-sangige versjon berører egentlig kun kjærlighetshistorien mellom Veslemøy og Jon. Og etter å ha satt meg ned for å lese selve *Haugtussa*, skjønte jeg at det jo ikke først og fremst er kjærlighet *Haugtussa* handler om. Nei, for meg handler diktverket primært om en kvinnes overnaturlige evner, og den kampen hun må kjempe i møte med disse gjennom livet. Grieg berører jo et sentralt punkt i diktverket ved å vektlegge kjærlighetshistorien, men han gir på ingen måte overblikk over *Haugtussas* tekstlige essens.

Men mitt møte med *I Helheim* ga meg enda sterkere overraskelser og emosjonelle opplevelser. Kanskje det var noe galt med min norskundervisning på skolen – eller min evne til å absorbere...? Uansett hadde jeg ikke anelser om at det i norsk litteratur finnes et så stort og solid diktverk som naturlig kan parallellføres med Dantes *Guddommelige komedie* og liknende verk, og at det er veien gjennom Helheim og innom Himmelen på vei tilbake til jorden som endelig setter Veslemøy fri fra sine overnaturlige plager: «Gjerne ho liver; glad vil ho døy; til Vis-møy er vorti Veslemøy». Kanskje skrev Garborg verket mest som samfunnskritikk, og uansett skrev han selv om verket i sin dagbok at det er et forsøk på «å nå fram til eit livssyn, som utan teologi og trongsyn kunde vinne fram til det heile og sterke og friske i folketrui, det som ein måtte bygge på, um ein skulde kunna vente ei norsk framtid».

Slik bestod ikke innstudering av *Veslemøy synsk* kun av verket i seg selv, men også mye arbeid med hele tekstmaterialet – for å forstå essensen og dimensjonene av Garborgs tekst.

Ut over tekstarbeidet gjaldt den største delen av innstuderingen det melodiske materialet i kombinasjon med teksten. De som kjenner godt til Griegs musikk vil kunne få seg noen morsomme ahaopplevelser ved gjennomhøring av verket. Selvfølgelig bruker Thommessen Griegs *Haugtussa*-sanger, men ut over dette er det utstrakt bruk av instrumentstykker; som fiolinsonatene, klaverkonserten, balladen og mange lyriske stykker. Der man kjenner igjen Griegs musikk vil lytteren gjerne få seg en overraskelse i Thommessens små variasjoner over Griegs verk. Variasjonene fungerer ofte svært godt, og understreker tekstlige poeng i større grad enn Griegs egne originaltoner. I innøvingen av verket og i særdeleshet i framføringer og innspilling, har det vært viktig å kvitte seg med referansene til Griegs musikk, og heller omdanne det kjente tonematerialet til det som må være Thommessens hensikt: å understreke teksten og handlingen. Ingen tone er tilfeldig valgt til hver tekstdel.

Veslemøy synsk er selvfølgelig ikke Griegs verk, men Thommessens. Kanskje er det lett å glemme det i den "Grieg-verdenen" verket viser fram, og på den annen side viser det nok hvilket hell Thommessen har hatt med skapelsen av dette verket. Han stikker seg fram som komponist med jevne mellomrom, men gir i større grad plass til Grieg og Garborg. Det skinner kanskje gjennom – jeg synes i det hele tatt *Veslemøy synsk* har blitt til et fantastisk verk, som fortjener en stor grad av oppmerksomhet – og ikke minst også å bli framført av mange utøvere.

Noen kommentarer til selve teksten – det språklige: For det første har jeg konsekvent prøvd å bruke Garborgs originaltekst isteden for det som Grieg har skrevet i sitt partitur i *Haugtussa*-sangene. Dette resulterer blant annet i *Blåbærleid*: «Nei, makan hev eg kje sett» (mot «Nei, makan eg hev kje sett» hos Grieg) og mange -e-ender istedenfor -a-ender. Videre vil den som leser teksten nøye kanskje oppdage noen avvik mellom den skrevne og sunge teksten.

Olav Anton Thommessen om *Veslemøy synsk*:

Arne Garborgs *Haugtussa* diktsyklus er et av europeisk litteraturs kronjuveler. Men få kjenner til dets egentlige storhet. Dette skyldes at verket ikke lar seg oversette, så diktene er forbeholdt vår lille språkkrets. *Haugtussa* er en gave til oss som kan norsk. Med dets ekko av middelalderdiktningen – som *Draumkvædet* og *Hávamål*; dets ekko av europeiske diktromaner – som Dantes *Guddommelige komedie* og Pusjkins *Jevgenij Onegin* – står *Haugtussa* i en særstilling grunnet verkets ufattelige omfang og dets skremmende skildring av savn, depresjon og forløsning.

På ett nivå er *Haugtussa* en realistisk beskrivelse av skjebnen til en kvinne som Garborg kjente i oppveksten, og hvis skjebne han undret seg over. Hadde hans far sviktet Gislaug som Jon gjør i diktet? Hennes mentale tilstand er preket fra første stund. Sviket sender henne inn i en svimlende depresjon full av alle slags frykter. Hun kommer til slutt ut av sitt eget mareritt, og endelig blir hun "den vise møy" som hjelper alle som trenger det i sin direkte omgangskrets.

Men hva med Edvard Griegs kunstneriske reaksjon på dette dikteriske mangfoldet? Han skjærer igjennom og reduserer handlingen slik at det til slutt ligner på Schumann / Heines *Dichterliebe*. Det meste av trolldommen er fjernet, vi sitter igjen med en vanlig kjærlighets-historie som ender i svik og savn. Akkurat som Pushkins vidunderlige Tatiana, må Veslemøy finne seg i å leve uten den store kjærligheten. Men *Haugtussa* er så mye mer en denne historien.

Grieg hadde nok komplekser vis-a-vis de store forfatterne som han samarbeidet med. Jeg tror at han hadde vanskeligheter med å redusere andres tekster og å tilpasse disse sin egen kompositoriske visjon. Hvorfor ble det ikke han som transformerte *Peer Gynt* til en dramatisk symfoni, istedenfor å overlate det til dirigenten Per Dreier 70 år etter sin død?

Haugtussa var nok planlagt som noe større enn de åtte sangene som utgjør sangsyklusen i dag. Det finnes åtte ubrukte sanger som han fjernet fra det sluttlige resultatet skrevet i 1898. Det finnes i tillegg en mengde uferdige skisser til enda mer materiale som han gav opp på.

Jeg har sett på alt dette materialet og redigert og reparert Griegs forsøk. Videre har jeg forsynt meg fritt av en mengde av Griegs komposisjoner: Fra *Slåtter* (Op. 72), *Norske Folkeviser* (op. 66), kammermusikken og flere av de lyriske stykkene. Alt dette har jeg spunnet videre på med bearbeidelser, utvidelser, strykninger og gjennomføringer som forhåpentlig tjener diktverkets omfang. Vi (Olav Anton Thommessen, Håkon Austbø og Guri Egge) har redusert teksten fra de opprinnelige 309 sidene til ca 30 tekst-sider. Intensjonen er å følge Veslemøys skjebne – fra forstyrret ungdom til kjærlighetskåt ung kvinne. Til slutt følger vi henne inn i psykosen som utgjør Helheim-sekvensene i dikttsyklusen. Grieg hadde nok materiale til selv å gjennomføre et større prosjekt basert på dette diktverket, men jeg har tatt meg den frihet å gjøre arbeidet for ham.

Spor 1 starter med et innledende dikt hvor poeten gir sitt kvad til naturen, der hvor alle overnaturlige ting lever. Diktet slutter med at vi hører lerkensangen som varsler våren. Slik foregriper diktet hele verkets gang; Når vi kommer oss gjennom det tunge, mørke og triste (vinteren), kommer lysere og lettere tider, slik Veslemøy vil bli forløst når hun har kommet seg gjennom det vanskelige.

Spor 2 bringer oss rett inn i handlingen. Snøen faller lett og vi møter Veslemøy i hennes daglige arbeid på gården. Samtidig lurer nissene rundt hjørnet. Fra nabogården kommer Per og Maren – de vil høre historier! Historien fortelles i **spor 3**: Helge Håland gikk til en nabogård, men da han skulle dra hjem igjen ble han forhekset. Han våknet opp midt ute den svarte skogen og får se en usedvanlig vakker gård. Her blir han tatt godt imot og og stelles med som om han var en prins. Og når husets vakre datter kommer, blir han tilbudt henne til kone. Bryllupet står samme kveld, men når de skal legge seg i brudesenga ser han huldrerompa. Han roper og alt blir svart. Han kommer til seg selv uti skogen, men når han senere treffer huldra igjen, sier hun: «Du kunne frelst både deg selv og meg».

Spor 4: Her hører vi første gang om Veslemøys overnaturlige evner. Hun ligger i benken sin og hører en sang utenfra. Denne bruker Grieg som sin første sang i *Haugtussasyklusen*: Det syng. «Hvis du kjenner drømmen og sangen, vil du gjemme tonene inni deg. Å hildrande du! Med meg skal du bu; i Blåhaugen skal du din sylvrokk snu.»

Spor 5: Veslemøy ligger og sover, og ser i drømme sin døde søster stå ved sengebenken. Hun holder en kalk og forteller Veslemøy at denne kalken må hun tømme. Vegen er mørk og glatt, men lys er morgenen etter den tunge natten.

Spor 6: Gamlemor spinner på rokken, men kjenner på en uro i kroppen – er det noe på ferde i kveld? Rokken stanser, hun hører steg og kvalte åndedrag. Plutselig flyr døra opp med et brak og Veslemøy stuper forvirret inn. Så følger beskrivelsen av Veslemøy i **spor 7**: Hun er mager, mørk og slank med grå, dype øyne. Det hviler en ro over henne – som av søvn. Hun er skjelvende, sped og veik, men midt i det vakker og ung. I **spor 8** forteller hun at hun har sett inn i Den Andre Verden. Hun skal ikke selv dø, men hennes onkel kommer til å dø den kvelden.

Spor 9 forteller oss en sentral tekst: Veslemøy kan se både draug, troll og gast, men vil heller se dette enn å gå døv og blind gjennom verden og ikke kunne skille sant fra usant. Her velger altså Veslemøy å leve i det overnaturlige og gå gjennom det, framfor å bli fri fra det synske.

I **spor 10** er det julefest og ungdommene danser. Veslemøy sitter selv i et hjørne og ser at troll blander seg med folk. Plutselig står det en haugkall blant de dansende. Han frir til Veslemøy:

«Kom bli med meg og bo i Blåhaugen!» Men når han skal kysse henne, har han fått en rottes munn! Veslemøy lengter – aldri vil hun treffe en vakker mann!

Spør 11 forteller om slåttonna: måtte været bringe sol og vind slik at høyet kan berges inn i løa. Og i **spor 12** håper Veslemøy at hun kunne treffe en snill gutt som ikke bare ville le av henne. Men på den annen side – om enn gutten ser snill ut, blir han et troll så snart han er voksen ...

Spør 13: Det er høst. Veslemøy skynder seg hjem med sauene, men på Elvestrand møter hun en gammel mann. Han gråter og skriker til det blir til en sang: «Enhver som svek noen på jorden skal dømmes ut av himmelriket». Selv har han sverget fra seg fred og frelse og vil aldri mer finne fred i sjelen.

Spør 14 bringer nok et syn: I vinterens perlemorglans – måneskinnet – ser hun dansende kvinner kledd i månestråler. De nikker til henne og forsvinner. En søndag går hun så til kirken med moren sin. I en grøft finner hun et mørkent ben som hun tar med seg. Kanskje det kan drive den vonde makt fra henne? Natten etter ligger hun i benken og hører på vinden uten å kunne få sove. Plutselig skyter det fram en draug. Han krever benet tilbake – det er hans. Men når hun skal gi det til ham, er det borte. Etter dette ligger Veslemøy i feberfantasier. Hun ser både riser og trollkjerringer og skremmende syn. Og i **spor 15** fortsetter historien: Om natten kommer de døde fra kirkegården og anklager henne for å ha stjålet benet og brutt de dodes fred. Men plutselig våkner hun av fantasiene og feberen – alt er borte for denne gang.

Fra **spor 16** varsles det om vår og bedre tider. «Lykkelige meg som er så ung!» Og hun møter vakre og lekne Jon. Han følger henne opp på fjellet med kyrene og forteller henne alt om dyrene og naturen rundt. De blir forelsket ... **Spør 17** beskriver Veslemøys lengsel der hun går alene i fjellet og gjeter buskapan mens hun teller minutter og timer. **Spør 18** er en kjent sang fra Griegs Haugtussasyklus: *Blåbærli*. «Se alle de flotte bærene! Her må vi bli til kvelden. Men hvis den vakre gutten kom, skulle han få seg et kyss!»

I **spor 19** møtes den vene jenta og den vakre gutten. Sangen *Møte* beskriver veien fra det sitrende første øyeblikk til de ender opp munn mot munn ... Og i **spor 20** taler forelskelsen: «Det er kun deg jeg tenker på! Hvis jeg kunne trolle og hekse ville jeg vokse inni deg! Om det er morgen eller kveld – det er bare deg jeg tenker på ...»

Spør 21 er et lite intermezzo – en ku-lokk. **Spør 22** bringer sorgen tilbake: hun har avtalt å treffe Jon den kommende søndag, og teller dager og timer. Men når de skal treffes, kommer

han ikke. Hun er som en fugl med et blødende sår under vingen og vrir seg natten gjennom i gråt. Hun har mistet gutten sin. Og **spor 23** forteller om Veslemøy som sitter ved Gjetlebekken. Bekken er så sorgløs – hva tenker den på sin lange vei? Hun vil minnes, glemme, sove ... Plutselig høres lyden av en harpe. En hulder viser seg i en fager lund. I **spor 24** forteller hun at Veslemøy ikke skal sørge. Gutten hennes går sorgfull og skammer seg over sin veike natur. Men huldras bror vil henne også bare vel – han søker henne med lengsel og vakre ord. Og når Veslemøy våkner av søvnen har hun glemt alt hun før har kunnet.

Spør 25 (CD2: spør 1) beskriver hvordan drauger, haugbuk, svartalv, dverg og andre overnaturlige vesener samles for å hylle sin herre. Veslemøy blir redd. Aldri før hørte hun en så stygg sang! Og i **spor 26 (2)** danser Haugkallen rundt henne; hvis hun kommer til ham i Blåhaugen, skal hun få glemme alt som såret og svek henne. Men lite frister det. Hun vil bo der den vakre gutten bor. Men Haugkallen kan i **spor 27 (3)** fortelle henne at gutten hennes er på loftet med sin egen jente. Der glemmer han hele verden, der har han det godt. Da husker Veslemøy alt. I **spor 28 (4)** visner verden for henne og hun sier til Haugkallen at han gjerne kan få henne. I **spor 29 (5)** ber Haugkallen henne bli med, slik at han kan vise henne sitt herredømme og kloke gamle Gumle. Ned til Gumle bærer det. Det renner og drypper og firfisler kryper. Gumle taler sitt visdomsord: Hat skal du lære! Det skal bli sorgens tider fulle av hevnl! Hun slår armene i kors og dagen lysner omkring henne.

Spør 30 (6): Veslemøy sørger. Hun dras mot Jon, men ser at hun aldri skal få ham. Da kommer et vesen og forteller henne at hvis hun gir ham sitt brystklede, skal han dra alt hatet ut av henne og gi det til Jons nye kjæreste som salt i maten hennes. Gjennom det vil hun dø. Men Veslemøy vil ikke: «Hun skal ikke dø!»

Spør 31 (7): Veslemøy går i ørske og kommer ut i trollkjerringhei. Hun ber trollkjerringa om å gi henne en kjærlighetsdrikk som kan gjøre Jon glad i henne – hans rette møy! Men Veslemøy våkner også av denne transen uten at noe har skjedd. Vinteren er på hell, men Veslemøy ligger syk. I **spor 32 (8)** hører hun sørgetoner og tror at det hennes egen begravelse. Når Jon rir til alters med sin kvinne, vil han på veien møte Veslemøys svarte kiste. Men når bryllupet holdes, står Veslemøy opp. Solen bryter gjennom skyene, og hun vender tilbake til sengen hvor hun vrir seg i sorg og klage.

I **spor 33 (9)** prøver igjen de overnaturlige å få henne inn i berget. Vakre kvinner i hvite linklær sier at om hun drikker av kalken og blir dronning i Blåhaugen, da vil hun glemme all sin sorg. Men Veslemøy er standhaftig: «Før jeg glemmer sorgen og gutten, da blir jeg en

fant som reker land og strand! Ingen andre skal få meg i favn.» Om natten kommer hennes døde søster til henne. Veslemøy skal bli med henne til Helheim og de skal følges av en volve. Her starter Helheimsekvensene.

Spor 34 (10): På vei ned til Helheimen møter de Helheimormen. Han fraser med eterspy og befaler Volva å snu. Men Volva svinger staven sin og ormen faller til ro.

Spor 35 (11): De møter den blå hær som spør: «Hvem våger seg hit i levende live?» Men Volva beroliger dem; «La vegen være fri for visdommen!» Veslemøy opplever Helheims tomhet. Endeløse myrer brer seg ut, de omsluttet av et stort, tomt mørke. Det er ikke godt å være her!

I **spor 36 (12)** ser hun en jomfru komme løpende. En ridder følger etter. Han ber henne komme på fanget hans, men når hun stanser, blir han redd. Hun sier at han skal få sin vilje, men ridderen roper: «Spar meg for denne gru!» Hun tar av seg gullkjolen, ørene, munnen, tennene, leppa og nesen. Likskjorta faller av henne, og et beinrangel danser foran ridderen – han besvimer. Så følger et ordskifte som mellom en mann og en kone. Hun anklager ham for at han ikke holdt av henne, at han var sint og vond og at han aldri sa et takk for alt det hun strevde i huset. Han svarer at hun ødela livet hans, drepte hans mot og aldri brydde seg om det han gjorde for dem. Det er dette som kalles kjærlighet ... Hun ville gifte seg inn i en stor slekt, han ville øke formuen. Begge krevde, men ingen kunne gi av hjertets rikdom. Seint lærer syndernes sjeler å lege det vonde med det gode ...

Spor 37 (13) bringer Veslemøy innom flere syn: Sju hundre vismenn bærer merket til Dyret fordi de søkte makt der de skulle søkt sannhet. De som skulle vært kloke av alderdom sitter med barneleker fordi de dyrket en bakvendt visdom og sa: «La oss spise og drikke godt, for i morgen ligger vi døde.» Så er det de som sitter nederst på skolen; De har store hoder på tynne halsar. Dette er de som på jorden lærte seg alt, men med alle bøkene sine stengete de seg ute fra selve livet. Nå kommer en lignelse noen vil kjenne fra Bibelen: Lasarus og den rike mannen. Men her er historien endret. Lasarus våkner opp i Helheimen og ser den rike mannen sitte i fanget til Abraham, og han roper: «Hjelp meg! Jeg lider her i Helheimen.» Men Abraham ser på ham og sier: «Du kunne også hatt det som den rike mannen. Hvorfor stjal du ikke i stort?»

Nå treffer vi skalden i **spor 38 (14)**. Han klager over at han er glemt i verden og at ingen nevner hans navn lenger – det som en gang var så populært. I denne klagen og den påfølgende klaverkadensen kan vi se en parallell til Griegs egen klage over at han følte seg misforstått og ikke så høyt aktet som han burde vært. Etter klaverkadensen i **spor 39 (15)** møter vi endelig i **spor 40 (16)** Mammon. Han en stor, tung og stygg. I verden er det nå Mammon som styrer

og handelen går med dårlig framgang siden alle taper og ingen vinner. Menn roter i varme innvoller og slakter sin arme neste til Mammons pris. Gulltråd spinnest av mannstærmer, gull kokes av mannsblod, og kvinner, menn og barn piskes og noen ofrer seg selv til Mammon uten å vinne noe tilbake.

I **spor 41 (17)** kommer de til Nivlheim. Her er det kaldt – det er egoismen som iser, og man kan høre en håpløs gråt fra folk som er fanget i slaveri. Og **spor 42 (18)** fortsetter med at denne gråten blander seg med en elv av blod fra folkemord, og likene flyter. Alle har de det samme merket – merket til Dyret. Dyret har løveman og dragehale og to hoder: et ulvehode med keiserkrone og en revehode med pavekrone. Under en høy kvass fjellrygg sitter Helherren i rimhvit kjole med iskrone på hodet. Volva leser en innskrift på ringen hans: «Jeg mot deg!» Helherren ber Volva fortelle ham når timen er kommet hvor han skal storme himmelen og legge jorden under seg og dermed erobre makten.

Spor 43 (19): Volva sier: «Du er en opprører, livødelegger, mot-Gud!» Så løfter Volva sitt kors og med jammer synker hele Nivlheim ned i tåken. Helheimen er borte, og Veslemøy stiger oppover med søsteren sin og Volva. På veg oppover i **spor 44 (20)** står de mellom morgenskyer og kan se forløste sjeler i hvit lin som stiger oppover i morgenskinnet. Volva blekner og sees ikke mer. Så er vi tilbake i virkeligheten: Gamlemor sitter ved rokken og plutselig ser hun at Veslemøy våkner etter sju bevisstløse dager.

Spor 45 (21) heter Vis-møy. Veslemøy står en dag opp av sengen og går til sitt vanlige arbeid. Hun er den hun var før, men det er en ny ro som omslutter henne. Men det er vanskelig for henne å tilgi henne som tok Jon. Først når Jon dør klarer hun tilgi den andre kvinnen. Fortellingen slutter med Veslemøys ord: «Du var den første og blir den siste. Du var min sorg, jeg var din brud. Nå eier jeg deg helt og rent for Gud.» Glad lever hun videre og glad kan hun dø. Veslemøy har blitt Vis-møy.

2L (Lindberg Lyd) records in spacious acoustic venues; large concert halls, churches and cathedrals. This is actually where we can make the most intimate recordings. The qualities we seek in large rooms are not necessarily a big reverb, but openness due to the absence of close reflecting walls. Making an ambient and beautiful recording is the way of least resistance. Searching the fine edge between direct contact and openness; that's the real challenge! A really good recording should be able to bodily move the listener. This core quality of audio production is made by choosing the right venue for the repertoire, and balancing the image in the placement of microphones and musicians relative to each other in that venue. There is no method available today to reproduce the exact perception of attending a live performance. That leaves us with the art of illusion when it comes to recording music. As recording engineers and producers we need to do exactly the same as any good musician; interpret the music and the composer's intentions and adapt to the media where we perform.

Surround sound is a completely new conception of the musical experience. Recorded music is no longer a matter of a fixed two-dimensional setting, but rather a three-dimensional enveloping situation. Stereo can be described as a flat canvas, while surround sound is a sculpture that you can literally move around and relate to spatially; surrounded by music you can move about in the aural space and choose angles, vantage points and positions.

Morten Lindberg engineer and producer

Blu-ray is the first domestic format in history that unites theatre movies and music sound in equally high quality. The musical advantage is the high resolution for audio, and the convenience for the audience as one single player will handle music, films, DVD-collection and your old library of traditional CD.

Developed by Munich's **msm-studios** in co-operation with **Lindberg Lyd**, the *Pure Audio Blu-ray* combines the Blu-ray format's vast storage capacity and bandwidth necessary for high resolution sound (up to 192 kHz/24Bit) in surround and stereo with the easy and straight-forward handling of a CD. Pure Audio Blu-ray can be operated in two ways: by on-screen menu navigation or by remote control without a TV screen. Remote control operation is as easy as with a CD: besides the standard transport controls the numeric keys directly access the corresponding track number and the desired audio stream can be selected by the coloured keys on the remote control. For example, press the red button for 5.1 DTS HD Master or yellow for 2.0 LPCM. Pure Audio Blu-ray plays back on every Blu-ray player.

■ 5.1 DTS HD MA 24/192kHz ■ 2.0 LPCM 24/192kHz

Blu-ray authoring **msm-studios GmbH**

audio encoding **Morten Lindberg** • screen design **Dominik Fritz**

authoring **Martin Seer** • project management **Jakobus Ciolek**

Blu-ray producers **Stefan Bock** and **Morten Lindberg**

This Pure Audio Blu-ray is equipped with **mShuttle** technology – the key to enjoying your music even when away from your Blu-ray player. Connecting your BD player to your home network will enable you to access portable copies of the songs residing on the disc: you may burn your own copy in CD quality or transfer MP3s of your favourite tracks to your mobile player. **mShuttle** provides a versatile listening experience of Pure Audio Blu-ray: in studio quality FLAC on your home entertainment system, in CD quality in car & kitchen, or as MP3 wherever you are.

- 1 Make sure that your BD player is connected to your computer network.
- 2 Insert the Pure Audio Blu-ray Disc into your BD player and press the mShuttle button after the disc is loaded.
- 3 Open the Internet browser of your computer and type in the IP address of your BD player. You will find this address in the setup menu of your Blu-ray Disc player.
- 4 Select booklet and audio files to download from the Blu-ray to your computer.

Recorded at Sofienberg Church, Norway
8th-11th February 2010 by Lindberg Lyd AS

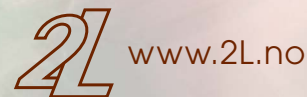
Recording Producer and Balance Engineer **Morten Lindberg**
Assistant Engineer **Beatrice Johannessen**
Piano technician **Thron Irby** STEINWAY & SONS

Editing **Jørn Simenstad**
Mix, Mastering and SACD authoring **Morten Lindberg**

Front **Veslemøy Håkon Bleken**
Photo **Marianne Beate Kielland** **Veronica Melå**
Photo **Nils Anders Mortensen** **Per Kirkesæther**
Session photos **Beatrice Johannessen**
Text **Marianne Beate Kielland** / Translation **Richard Burgess**
Artwork and graphic design **Morten Lindberg**

Executive producers **Jørn Simenstad** and **Morten Lindberg**

Financially supported by Norsk kulturråd / Norsk kulturfond, Fond for Lyd og Bilde, MFOs vederlagsfond, Fond for utøvende kunstnere and Norsk Komponistforening

2L is the exclusive and registered trade mark
of Lindberg Lyd AS 20©11 [NOMPP1105010-450] **2L-078-SABD**

This recording was made by Lindberg Lyd with DPA microphones, Millennia Media amplifiers and SPHYNX2 converters to a PYRAMIX workstation. **D**igital **eX**treme **D**efinition is a professional audio format that brings "analogue" qualities in 24 bit at 352.8 kHz sampling rate. DXD preserves 8.4672 Mbit/s (3 times the data of DSD) per channel. This leaves headroom for editing and balancing before quantizing to DSD for SACD or PCM for Blu-Ray.

